

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ,
ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

Ρυτίδες γης...

Οι ξερολιθιές ως έργα τέχνης, στοιχεία πολιτισμού και αειφόρου διαχείρισης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΒΑΘΜΙΑ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το πρόγραμμα αυτό προσφέρεται για τους/τις μαθητές/μαθήτριες της Μέσης Γενικής και Μέσης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

Το πρόγραμμα είναι μονοήμερο (9:00πμ-13:30μμ), αλλά μπορεί να επεκταθεί μέχρι τις 16:30μμ.

Σημείωση 1: Το πρόγραμμα που παρουσιάζεται πιο κάτω εκτείνεται μέχρι τις 13:30μμ. Σε περίπτωση που η ομάδα επιθυμεί την επέκτασή του μέχρι τις 16:30μμ, τότε αυτό μπορεί να επεκταθεί με επιπλέον ανατροφοδοτικές δραστηριότητες, μετά από συνεννόηση των συνοδών εκπαιδευτικών με το προσωπικό του ΚΠΕ.

Σημείωση 2: Σε συνεργασία με το προσωπικό του ΚΠΕ και τους/τις συνοδούς εκπαιδευτικούς, το γενικό πλαίσιο εφαρμογής του προγράμματος, όπως παρουσιάζεται παρακάτω, μπορεί να αναπροσαρμοστεί και να διαφοροποιηθεί ως προς τις δραστηριότητες και τον τρόπο ανάπτυξής του, με βάση τις ανάγκες της κάθε ομάδας. Η ανάπτυξη του πιο κάτω προγράμματος, όπως επίσης και οι δραστηριότητές του είναι ενδεικτικές.

Σημείωση 3: Στο ΚΠΕ λειτουργεί κυλικείο.

ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να:

- Εντοπίσουν τα στοιχεία που καθορίζουν το πολιτισμικό κεφάλαιο μιας περιοχής.
- Αναγνωρίζουν και να κατηγοριοποιούν τους πολιτιστικούς πόρους σε υλικούς και άυλους.
- Γνωρίσουν στοιχεία της κοινότητας Κοιλανίου που εντάσσονται στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.
- Μελετήσουν επιτόπου και να περιγράψουν την τέχνη της ξερολιθιάς ως τεχνική δόμησης.
- Συσχετίσουν την τέχνη της ξερολιθιάς (δόμες/αναβαθμίδες) με την αγροτική εκμετάλλευση του χώρου και συγκεκριμένα με την αμπελοκαλλιέργεια.
- Προβληματιστούν ως προς την εικόνα εγκατάλειψης των ξερολιθικών τοπίων.
- Διερευνήσουν με επιτόπια μελέτη και μέσα από μετρήσεις τη συμβολή των αναβαθμίδων στην οικολογική ισορροπία της περιοχής.
- Εντοπίσουν τα οφέλη της διατήρησης και αποκατάστασης των αναβαθμίδων στην περιοχή και να τα ταξινομήσουν σε οικονομικά, πολιτισμικά και οικολογικά.
- Συνδέσουν τις ξερολιθικές κατασκευές με τη γνώση του περιβάλλοντος χώρου.

- Επιδεικνύουν την ποικιλόμορφη αισθητική αξία του αναβαθμιδωμένου τοπίου μέσα από παρουσίαση των στοιχείων που την καθορίζουν.
- Αποκτήσουν δεξιότητες συλλογής δεδομένων, ανάλυσης, συζήτησης μέσα από συνέντευξη.
- Συνειδητοποιήσουν τη συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην αειφόρο ανάπτυξη μιας περιοχής.
- Αποκτήσουν στάσεις σεβασμού απέναντι στα πολιτιστικά στοιχεία που καθορίζουν την ταυτότητα μιας περιοχής.
- Διαμορφώσουν και να προβάλουν ενημερωτικές δράσεις σχετικές με την αξία της ξερολιθιάς και την αναγκαιότητα συντήρησης των ξερολιθικών τοπίων.

ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

9:00 – 9:30

Άφιξη, καλωσόρισμα και ξενάγηση στο ΚΠΕ Κοιλανίου

Γνωριμία με την κοινότητα Κοιλανίου. Συζήτηση για το πρόγραμμα και για τους κανόνες που διέπουν την εφαρμογή του.

9:30 – 10:45

Πολιτισμός – Πολιτισμικό κεφάλαιο

Οι μαθητές/μαθήτριες, μέσα από σχετικό οπτικοακουστικό υλικό, προσδιορίζουν τον πολιτισμό ως ένα από τα κυριότερα στοιχεία προβολής και ανάδειξης μιας περιοχής. Παραθέτουν τους πολιτιστικούς πόρους που εντόπισαν, τους κατηγοριοποιούν και καθορίζουν τους τομείς που συνθέτουν το πολιτισμικό κεφάλαιο μιας περιοχής.

Διακρίνουν τους πολιτιστικούς πόρους σε υλικούς και άυλους. Ενημερώνονται για τους άυλους πολιτιστικούς πόρους της κοινότητας Κοιλανίου που εντάσσονται στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO.

Τέχνη της ξερολιθιάς: Ένας άυλος πολιτιστικός πόρος

Οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν λογοτεχνικό κείμενο και εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ελληνικού ορεινού τοπίου. Συζητούν και προβληματίζονται ως προς το πώς κατάφεραν οι κάτοικοι γεωμορφολογικά δυσμενών περιοχών να επιβιώσουν στο πέρασμα των χρόνων και να προσαρμοστούν στα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά αυτών των περιοχών.

Οι μαθητές/μαθήτριες, μέσα από σχετικό οπτικοακουστικό υλικό, εντοπίζουν την αξιοποίηση των πρωτογενών τοπικών υλικών, όπως η πέτρα, ως τη λύση των ορεινών αγροτικών κοινωνιών για να μετατρέψουν τις απότομες πλαγιές σε μικρές αξιοποιήσιμες εκτάσεις.

Ενημερώνονται για τη γεωμορφολογία της κοινότητας και τη χρήση/αξιοποίηση των πετρωμάτων στην καθημερινή ζωή των κατοίκων της.

Συμμετέχουν σε παιχνίδι και ανακαλύπτουν τρόπους αξιοποίησης των πετρωμάτων στα παλιά χρόνια οι οποίοι εξυπηρετούσαν την καθημερινότητα των ανθρώπων. Κατηγοριοποιούν τα ευρήματά τους (πέτρινες κατασκευές) σε σχέση με τις ανάγκες που εξυπηρετούσαν. Επισημαίνουν τη συμβολή της χρήσης της πέτρας στον

πολιτισμό και κατανοούν την έννοια της τέχνης της ξερολιθιάς ως άυλος πολιτιστικός πόρος της περιοχής.

Μελετούν φωτογραφικό υλικό ξερολιθικών κατασκευών που αναδεικνύει τη διεθνή απήχηση της τεχνικής δόμησης εν ξηρώ.

«Η ιστορία μιας πέτρας»

Οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν πηγές και προσδιορίζουν την πολύπλευρη προσφορά της τεχνικής της ξερολιθιάς στο ευρύτερο περιβάλλον μιας αμπελουργικής περιοχής. Επιχειρηματολογούν για την ανάγκη διατήρησης των ξερολιθικών κατασκευών μέσα στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης της κοινότητας.

10:45 – 11:00 Ετοιμασία για μελέτη πεδίου σε ξερολιθικό τοπίο – Συνέντευξη με τεχνίτη/τεχνίτρια της ξερολιθιάς

Οι μαθητές/μαθήτριες ετοιμάζουν ερωτήσεις τις οποίες θα απευθύνουν σε τεχνίτη/τεχνίτρια της ξερολιθιάς σε σχέση με το επάγγελμα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, τα εργαλεία που χρησιμοποιεί και το είδος και τον κύκλο εργασιών του σήμερα και στο παρελθόν.

11:00 – 11:15 Διάλειμμα

11:15 – 13:30 Μελέτη πεδίου σε ξερολιθική κατασκευή (δόμη/αναβαθμίδα)

Χτίσιμο πέτρας εν ξηρώ

Οι μαθητές/μαθήτριες επισκέπτονται ξερολιθικό τοπίο της περιοχής και παρακολουθούν την τεχνική της ξερολιθιάς «χτισίματος πέτρας εν ξηρώ» για την κατασκευή δόμης/αναβαθμίδας από τεχνίτη/τεχνίτρια.

Συνέντευξη με τεχνίτη/τεχνίτρια της ξερολιθιάς

Οι μαθητές/μαθήτριες υποβάλουν τις ερωτήσεις τους στον/στην τεχνίτη/τεχνίτρια της ξερολιθιάς. Ενημερώνονται για το πώς έμαθε την τέχνη της ξερολιθιάς και το πώς οι ίδιοι/ίδιες θα μπορούσαν σήμερα να τη διδαχθούν. Συζητούν, επιλύουν απορίες και θέτουν προβληματισμούς ως προς τα πλεονεκτήματα της τέχνης εν ξηρώ και τη συνεισφορά της στην τοπική κοινωνία και στο ευρύτερο περιβάλλον της περιοχής.

Συνδέουν τις ξερολιθιές με τη γνώση του περιβάλλοντος χώρου (κατεύθυνση και ένταση ανέμων και βροχής, κίνδυνοι διάβρωσης, κατολισθήσεων, πλημμύρας κλπ.) και καθορίζουν το πώς οι πιο πάνω παράγοντες λαμβάνονται υπόψη στην κατασκευή ξερολιθικών κατασκευών για βελτίωση των φυσικών τοπικών συνθηκών.

Ξερολιθιά και οικολογική ισορροπία

Οι μαθητές/μαθήτριες κάνουν μετρήσεις και σημειώνουν την υγρασία και τη θερμοκρασία σε διάφορα σημεία της ξερολιθικής κατασκευής. Εντοπίζουν ήχους και στοιχεία που υποδεικνύουν την ύπαρξη ζωικών οργανισμών, αναγνωρίζουν και καταγράφουν είδη χλωρίδας και πανίδας. Καταλήγουν σε συμπεράσματα σχετικά με τη συμβολή των αναβαθμίδων στην αμπελοκαλλιέργεια και στη βιοποικιλότητα της περιοχής.

Οι μαθητές/μαθήτριες συγκρίνουν το προφίλ ενός λόφου με φυσικό σχήμα και ενός λόφου με δόμες/αναβαθμίδες.

Αισθητική αξία των αναβαθμίδων

Οι μαθητές/μαθήτριες προβληματίζονται ως προς το πώς οι αναβαθμίδες επηρεάζουν την αισθητική του τοπίου.

Συζητούν και αναδεικνύουν την ποικιλόμορφη αισθητική αξία του ξερολιθικού /αναβαθμιδωμένου τοπίου και τα κριτήρια που την καθορίζουν μέσα από επιτόπια έρευνα που εκτελούν στο πεδίο.

Παιχνίδι Ρόλων

Μέσα από δοσμένο σενάριο, οι μαθητές/μαθήτριες συζητούν σχετικά με τους λόγους εγκατάλειψης των αναβαθμίδων και τις δυσκολίες για την αποκατάστασή τους. Προτείνουν δράσεις ενημέρωσης του κοινού σχετικές με:

- Την ανάγκη διατήρησης, συντήρησης και αποκατάστασης ξερολιθικών τοπίων (δόμες/αναβαθμίδες) στην περιοχή των Κρασοχωριών,
- Τη δημιουργία ευκαιριών και κινήτρων απασχόλησης και επιχειρηματικότητας για τη νέα γενιά ακολουθώντας την τέχνη της ξερολιθιάς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ – ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ/ΤΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

13:30 – 16:30 Επιστροφή στο ΚΠΕ – Δημιουργικές δραστηριότητες

Σε περίπτωση που επιλεγεί από την ομάδα το ολόημερο πρόγραμμα (9:00πμ – 16:30μμ), οι μαθητές/μαθήτριες συνεχίζουν το πρόγραμμα με ανατροφοδοτικού τύπου δραστηριότητες όπως:

- Συνέντευξη με τις κοινοτικές αρχές ως προς τους τρόπους ανάδειξης και αξιοποίησης των ξερολιθικών τοπίων της περιοχής και τις πολιτικές που εφαρμόζουν για τη διατήρηση και αναβάθμισή τους.
- Παρουσίαση της αισθητική αξίας του ξερολιθικού/αναβαθμιδωμένου τοπίου αξιοποιώντας το πρωτογενές φωτογραφικό υλικό που συνέλεξαν από το πεδίο.
- Ετοιμασία έντυπου ενημερωτικού υλικού σχετικού με τους λόγους διατήρησης, συντήρησης και αποκατάστασης ξερολιθικών/αναβαθμιδωμένων τοπίων στις ημιορεινές αμπελουργικές κοινότητες.
- Συγγραφή άρθρου στο οποίο να καταγράφονται οι ανησυχίες και οι προβληματισμοί ενός/μίας μαθητή/μαθήτριας για μελλοντική επαγγελματική ενασχόλησή του/της με την τεχνική δόμησης της ξερολιθιάς.
- Μελέτη και παρουσίαση ξερολιθικών κατασκευών με διεθνή απήχηση.
- Μελέτη, καταγραφή και τεκμηρίωση μέσα από παρουσίαση άλλων ονομασιών που χρησιμοποιούνται για τη ξερολιθιά (αναβαθμίδες, δόμες κλπ.) στον ευρύτερο ελληνικό χώρο.
- Κατασκευή σε μικρογραφία μιας ξερολιθικής κατασκευής.

Στο απογευματινό πρόγραμμα οι μαθητές/μαθήτριες έχουν μεσημεριανό διάλειμμα. Για τον σκοπό αυτόν μπορούν να έχουν μαζί τους μεσημεριανό φαγητό ή το σχολείο μπορεί να κάνει διευθετήσεις για να γευματίσουν σε εστιατόριο της περιοχής.

Συστήνεται όπως οι μαθητές/μαθήτριες:

- Έχουν φωτογραφική μηχανή ή βιντεοκάμερα.
- Έχουν μαζί τους κασετίνα στην οποία να υπάρχουν ψαλίδι, γόμα, μολύβια και χρώματα.
- Είναι κατάλληλα ντυμένοι/ντυμένες, με βάση τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν κάθε φορά στην περιοχή.
- Έχουν μαζί τους παγούρι με νερό και δεκατιανό ή κάτι ελαφρύ να φάνε.
- Φορούν αθλητικά παπούτσια ή παπούτσια για περπάτημα.
- Τα φύλλα εργασίας, τα όργανα ή οποιοσδήποτε άλλος εξοπλισμός χρειάζεται για την εφαρμογή των προγραμμάτων, παρέχονται από το ΚΠΕ.